

TIDLIGERE ELVELØP

Som navnet Middelva tilsier, har Fallselva hatt flere løp i den nederste delen. Mennesker som vokste opp her i første del av 1900-tallet, husker at de som barn brukte uttrykket "mellom elvene". Et sted hvor de ofte vanket og som ga gode opplevelser og sterke røtter. De forteller at elva, ved stor vannføring, var tredelt her nede, med Kleivbekken i nord, Middelva og dagens hovedløp i sør. Kleivbekken og Middelva ble til sammen kalt "Vesle-elva" (se figur post 15).

TIDLIGERE BRUK AV "VESLE-ELVA"

I tillegg til opplevelsområdet for barna, var "Vesle-elva" også vannkilde for nabolaget. Til Kleiva (Kleven), nord for elva, ble vann ledet via ei terenne. Fin kvalitet, bortsett fra lørdager. Da så vannet ut som melkevelling på grunn av rengjøring på fabrikken.

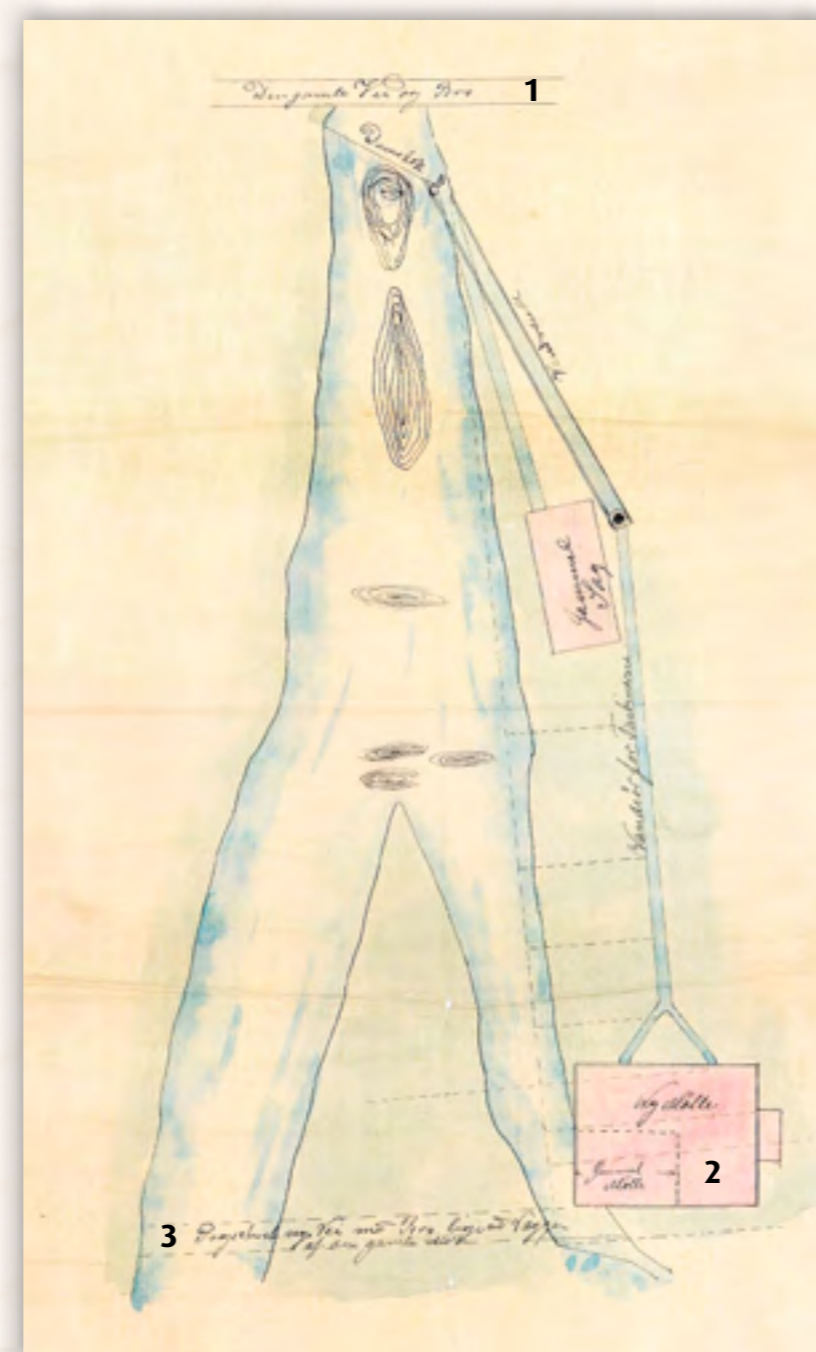
"Vesle-elva" lå dessuten avskjermet og ble derfor brukt som vaske- og bade-plass. Denne hadde rik forekomst av lind – et løvtre som ble benyttet til farging. Dette samsvarer med at det skal ha bodd en farger på plassen Berget (pkt. 5 figur 2). Lind skal visstnok også ha blitt benyttet som vidjebånd på grunn av sin seighet.

DOKUMENTASJON

Eldre eiendomsbeskrivelser og en skisse fra slutten av 1800-tallet (se figur 1), viser at elva har delt seg i to hovedløp nedenfor gamle Bergenske hovedvei, og løpt sammen igjen rett ovenfor Mølledammen (post 16). Det snakkes om et søndre og nordre løp, eller søndre og nordre vannfall. Alt tyder på at Middelva var hoved-løpet den gang. Det søndre løpet er hovedløpet nå og har sannsynligvis vært det på hele 1900-tallet.

ELVA I DAG

Forandringene skyldes menneskelige inngrep. På 1880-90 tallet gjorde Fellesfløteforeningen et delvis mislykket forsøk på å gjøre Fallselva til ei god fløtningselv tross vanskelig topografi. Ved utsprenning og oppmuring (forbygning), prøvde de å samle vannet i ett og mest mulig rett elveleie. De ville beskytte tømmerstokkene og unngå at vannet "løp til skogs" som det hette. Vi vet med sikkerhet at den "nye" Felloppen (post 11), ble utsprenget i 1884-85, og det er sannsynlig at det samme skjedde på strekningen mellom Bergenske hovedvei og Eidsfoss. Dermed har Bergefossen fremstått i den form vi ser den i dag, akkurat som Felloppen, et flott skue i flomtider. Middelva blir da restene etter det nordre og gamle hovedløp. Dette ser vi fortsatt tydelig her vi nå står, se også flyfoto post 20.

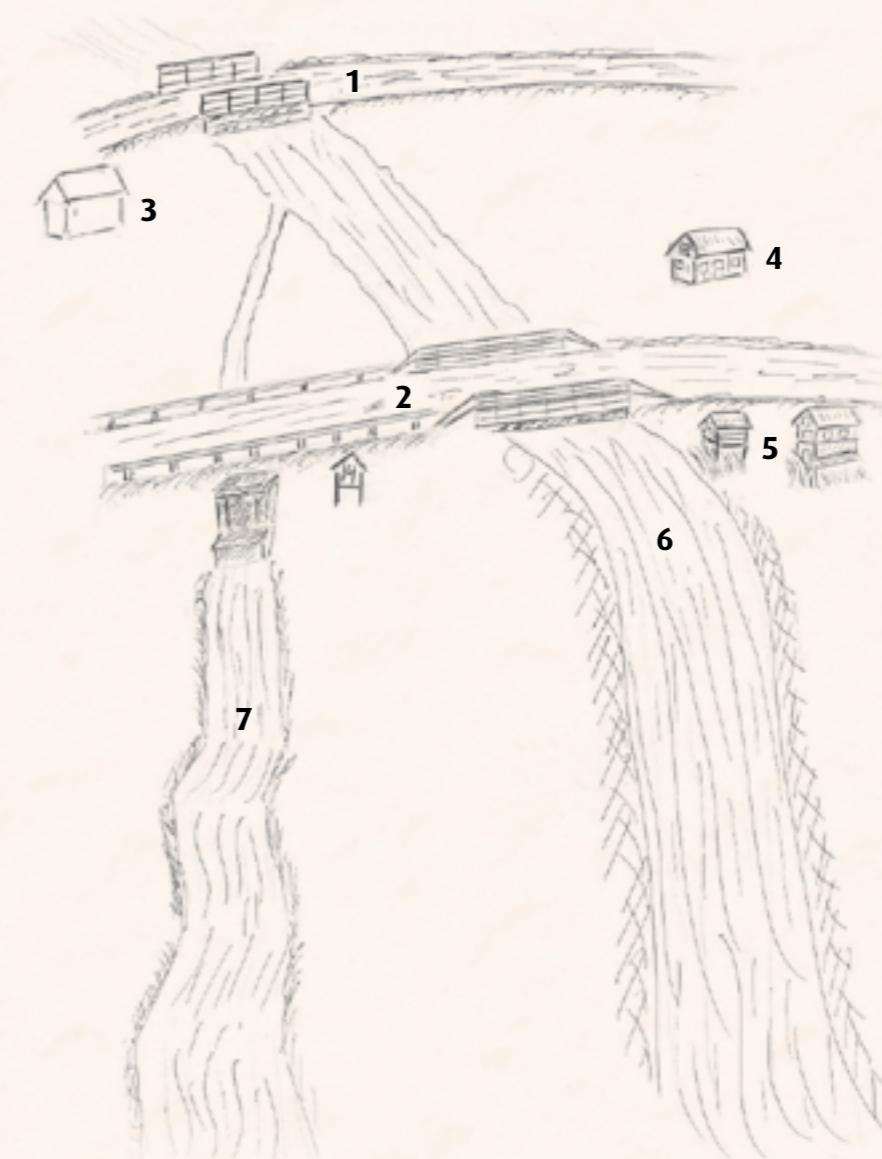

Figur 1: Skisse fra 1875

Denne skissen viser hvordan elva hadde to løp nederst, med det nordre vannfall som hovedløp. Elvedelet ligger som vi ser, mellom Bergenske hovedveg og Hammersborg.

Skissen er hentet fra Nordberg gårdsarkiv og utlånt av Andreas Eid.

1. Bergenske hovedvei og bro
2. Hammersborg. Her var nymølla planlagt (post 19). Ifølge skissen var det både en gammel sag og mølle her på den tiden.
3. Nymølleplanen innbefattet, som man ser, også en plan om bro allerede i 1875, på samme sted som nåværende.

Figur 2: Skisse av i dag.

1. Bergenske hovedveg og bro (broa ved "Badet").
2. Bro på gamle riksveg 35, nå kalt Holmeveien. Bygd i 1926. Sprengt av norske styrker under krigen.
3. "Badet". Offentlig bad drevet av Holmen vel. Tjente som skole i 1950-åra. Nå privatbolig.
4. Hammersborg, opprinnelig plass under Granum. Bolig for flere generasjoner med møllere.
5. Berget, opprinnelig plass under Granum. Uthuset til Berget er sannsynligvis den eldste bygning langs Fallselva. Utenfor kjellerinngangen i våningshuset, er dørhellen en tidligere møllestein. En bekreftelse på virksomheten her. På Berget bodde det på denne tiden en farger.
6. Bergefossen. Utsprengt ca. 1884.
7. Middelva. Tidligere hovedløp.

Illustrasjon: Bjørn E. Edvardsen